

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****İBRAHİM SÖZER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2016/10425

Karar Tarihi : 4/4/2019

Başkan y. : Recep KÖMÜRCÜ

Üyeler : Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Raportör : Eşref Uğur ŞENOL

Başvurucular : 1. İbrahim SÖZER
2. Mehmet Ekrem YAZICI

3. Osman PEPE

4. Şeref YENER

5. Yaşar BEDEL

Vekili : Av. Seçkin ATAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucuların maliki olduğu, başvuruya konu Zonguldak ili Alaplı ilçesi Merkez Mahallesi 88 ada 1 parsel numaralı taşınmaz 1/1000 ölçekli uygulama imar planıyla 1986 yılında *ilköğretim tesis alanı* vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular bu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Zonguldak İl Özel İdaresine (İdare) başvurmuşlar fakat bundan bir sonuç elde edememişlerdir.

9. Başvurucular bunun üzerine imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle İdare aleyhine 27/10/2011 tarihinde Alaplı Asliye Hukuk Mahkemesinde kamulaştırmaz el atma nedenine dayalı tazminat davası açmışlardır. Mahkeme 9/4/2013 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş ve başvurucular lehine tazminata hükmetmiştir.

10. Temyiz üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 25/11/2013 tarihinde ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. Bozma kararının gerekçesinde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun ek 1. maddesinde yapılan değişiklik nedeniyle fiili olarak el atılmayan taşınmazlara yönelik kamulaştırmaz el atma nedenine dayalı tazminat davalarında görevli yargı yolunun *idari yargı yolu* olduğu vurgulanmıştır. İlk derece mahkemesince bozma ilamına uyularak 1/7/2014 tarihinde dava dilekçesinin görev yönünden reddine karar verilmiştir.

11. Diğer taraftan İdare, başvurucular aleyhine 23/5/2013 tarihinde Alaplı Asliye Hukuk Mahkemesinde başvuruya konu aynı taşınmaza yönelik kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davası açmıştır. Söz konusu davada mahallinde keşif yapılarak bilirkişi raporları alınmıştır. Bilirkişi raporlarında kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen bedelin başvurucular adına banka hesaplarına yatırılması için 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesi gereğince İdareye on beş günlük kesin süre verilmiştir. Kesin süre içinde kamulaştırma bedelinin yatırılmadığının tespiti üzerine 3/4/2014 tarihinde Mahkemece davanın reddine karar verilmiştir.

12. Başvurucular, açmış oldukları davada idari yargı mercilerinin görevli olduğunun tespiti üzerine bu kez 23/3/2015 tarihinde Zonguldak İdare Mahkemesinde (Mahkeme) İdare aleyhine 10.000 TL maddi tazminat istemli tam yargı davası açmışlardır.

13. Mahkeme 9/12/2015 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda; başvurucuların maliki olduğu, kamu hizmeti alanına ayrılan söz konusu taşınmaza yönelik olarak İdare tarafından taşınmaz bedelinin tespiti ile tescil istemli dava açıldığına değinilmiştir. İdarenin kamulaştırma işleminden vazgeçmesi nedeniyle de anılan davanın reddine karar verildiği ifade edilmiştir.

14. Kararda ayrıca başvurucular tarafından söz konusu taşınmaz ile ilgili olarak imar plan tadilatı yapılması istemiyle Alaplı Belediyesine başvuruda bulunduğu, bu başvurunun Alaplı Belediye Meclisininin 2/9/2014 tarihli kararı ile reddedildiği, başvurucuların ret işleminin iptali için aynı Mahkemede dava açtıkları belirtilmiştir. Anılan iptal davası incelendiğinde Mahkemenin 9/12/2015 tarihli ve E.2015/150, K.2015/1367 sayılı kararıyla davanın kabul edilerek idari işlemin iptaline karar verildiği, hükmün Danıştay temyiz incelemesinde olup henüz kesinleşmediği anlaşılmıştır.

15. Sonuç olarak Mahkeme, İdare tarafından kamulaştırma işleminden vazgeçilmesi ve söz konusu yerde ilköğretim alanı ihtiyacının düzenleme ortaklık payı kesintisi ile karşılandığının belirtilmesi karşısında başvuruculara ait taşınmazın kamulaştırılmasına ihtiyaç kalmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan başvuruculara ait taşınmazın ilköğretim tesisi alanından çıkarılması istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin Belediye Meclisi kararının iptaline karar verilmesi sonucunda taşınmazın kamu hizmeti alanından çıkarılacağını vurgulayan Mahkeme bu nedenle İdare tarafından tazmini gerekli bir zararın bulunmadığı sonucuna varmıştır.

16. Zonguldak Bölge İdare Mahkemesinin 10/3/2016 tarihli kararıyla başvurucuların karara itirazları reddedilmiştir. Aynı Bölge İdare Mahkemesinin 19/4/2016 tarihli kararıyla başvurucuların karar düzeltme isteminin de reddedilmesi üzerine hüküm kesinleşmiştir.

17. Nihai karar 29/4/2016 tarihinde başvurucular vekiline tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular, nihai kararın tebliği üzerine 11/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. Konu ile ilgili hukuk için bkz. *Hüseyin Ünal* (B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29) kararı.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Mahkemenin 4/4/2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucular, makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

22. Bireysel başvuru sonrasında 31/7/2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 20. maddesiyle 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a geçici madde eklenmiştir.

23. 6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici maddeye göre yargılamaların uzun sürmesi ve yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Tazminat Komisyon) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

24. *Ferat Yüksel* (B. No: 2014/13828, 12/9/2018) kararında Anayasa Mahkemesi yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı ya da yargı kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla 31/7/2018 tarihinden önce gerçekleştirilen

bireysel başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru imkânının getirilmesine ilişkin yolu, ulaşılabilir olma, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunup bulunmadığı yönlerinden inceleyerek bu yolun etkililiğini tartışmıştır (*Ferat Yüksel*, §§ 26-36).

25. *Ferat Yüksel* kararında özetle anılan başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu, düzenleniş şekli itibarıyla ihlal iddialarına makul bir başarı şansı sunma kapasitesinden mahrum olmadığı ve tazminat ödenmesine imkân tanınması ve/veya bu mümkün olmadığında başka türlü telafi olanakları sunması nedenleriyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama imkânına sahip olduğu hususunda değerlendirmelerde bulunulmuştur (*Ferat Yüksel*, §§ 33-36). Bu gerekçeler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (*Ferat Yüksel*, §§ 35, 36).

26. Somut başvuru yönünden de söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

28. Başvurucular; taşınmazın 1986 yılında yapılan imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini, bu müdahale sebebiyle taşınmazlarını diledikleri gibi kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Başvurucular, kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen taşınmazlarının yaklaşık otuz yıldır kamulaştırılmayıp bu yüzden uğradıkları zararların da tazmin edilmemesinin mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını ifade etmişlerdir.

29. Diğer taraftan başvurucular açmış oldukları davalardan bir netice elde edememeleri nedeniyle de mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğinden yakınmışlardır. Başvurucular ayrıca derece mahkemelerinin davanın reddine ilişkin kararlarında tatmin edici bir gerekçe bulunmadığını belirterek gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

30. Anayasa'nın "*Mülkiyet hakkı*" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağılı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında mahkemeye erişim ve gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğinden de yakınmaktadır. Ancak başvuruvarın asıl şikâyetinin imar uygulamasında taşınmazın kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki oldukları bu taşınmazdan diledikleri gibi yararlanamadıklarına, taşınmazlarını kullanamadıklarına ve tasarruf edemediklerine yönelik olduğu anlaşılmalıdır. Bu bağlamda başvuruvarın makul sürede yargılanma hakkı dışındaki bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesi gerektiğerek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılın mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı

33. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda imar uygulamasına konu taşınmaz, tapuda başvuruvarın adına tescillidir. Bu bağlamda tapuda kayıtlı olan taşınmazın Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği açıktır.

ii. Müdahalenin Varlığı

34. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir (*Mehmet Akdoğan ve diğereeri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

35. Anayasa Mahkemesi bir taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasının şikâyet edildiği *Hüseyin Ünal* (aynı kararda bkz. § 41) başvurusunda taşınmazın kamulaştırılmadığı süreçte müdahalenin yol açtığı kısıtlamaları gözereerek müdahaleyi mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelemiştir. Somut olayda da başvuruvarın ait taşınmaz kamu hizmeti alanına ayrılmış olup müdahalenin mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

iii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

37. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, § 62).

(1) Kanunilik

38. Mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerde ilk incelenmesi gereken ölçüt, kanuna dayalı olma ölçütüdür. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır. Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir kanun hükümlerinin bulunmasını gerektirmektedir (*Türkiye İş Bankası A.Ş.* [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44; *Ford Motor Company*, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49; *Necmiye Çiftçi ve diğerleri*, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55).

39. Somut olayda müdahalenin 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun ilgili hükümlerine dayandığı anlaşılmakta olup başvuruçular da müdahalenin kanuni bir dayanağının olmadığını ortaya koyamamışlardır.

(2) Meşru Amaç

40. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (*Nusrat Külâh*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; *Yunis Ağlar*, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

41. 3194 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun olarak teşekkülünü sağlamak amacıyla Kanun'un düzenlendiği belirtilmiştir. Kanun'un belirtilen amacı çerçevesinde arazi ve arsaların düzenlenmesi sırasında taşınmazın imar durumunun belirlenmesi yönündeki müdahalenin kamu yararına dayalı, meşru bir amacının bulunduğu kabul edilmelidir.

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

42. Son olarak kamu makamlarınca başvurucuların mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ve bu amacın gerçekleştirilmesi için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

43. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devletiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

44. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik, gereklilik ve orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, § 38).

45. Orantılılık ilkesi gereği, kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi; bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (*Arif Güven*, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; *Osman Ukav*, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

46. Kamu makamlarının özellikle büyük şehirlerin gelişmeleri gibi karmaşık ve zor bir alanda kendi imar politikalarını uygulamak için geniş bir takdir alanı kullanmaları doğal olmakla birlikte belirtilen takdir yetkisinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkını ve Anayasa'nın 13. maddesinde yer verilen güvence ölçütlerini gözeterek şekilde kullanıp kullanmadığının denetlenmesi zorunludur (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Anayasa Mahkemesi *Hüseyin Ünal* (aynı kararda bkz. §§51-62) başvurusunda ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmamasının ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğunu ve müdahalenin ölçülü olmadığını kabul etmiştir.

48. Somut başvuruda da başvuruculara ait taşınmaz 1986 yılında yapılan uygulama imar planında *ilköğretim tesis alanı* olarak ayrılmıştır. Bu taşınmazın uzunca bir süre kamulaştırılmaması üzerine başvurucular tarafından tam yargı davası açılmıştır. Ayrıca İdare tarafından da aynı taşınmazın kamulaştırılması amacıyla bedel tespiti ve tescil davası açılmıştır. Ne var ki İdarenin daha sonra bu taşınmazın kamulaştırılmasından vazgeçmesi nedeniyle davanın reddine karar verilmiştir. Başvuruya konu davada derece mahkemeleri başvurucuların imar planı tadilatı taleplerinin Belediye Meclisince reddedilmesine ilişkin kararın Mahkeme kararıyla iptal edildiğinden taşınmazın kamu hizmeti alanından çıkarılacağı vurgulanmış; öte yandan İdare tarafından kamulaştırma işleminden vazgeçildiğini, söz konusu yerde ilköğretim alanı ihtiyacının düzenleme ortaklık payı kesintisi ile karşılandığını, bu bağlamda başvuruculara ait taşınmazın kamulaştırılmasına ihtiyaç kalmadığını belirterek başvurucuların tazminat taleplerini reddetmiştir.

49. İmar planlarında kamu hizmetine ayrılan taşınmazların -diğer yollarla temini mümkün olmadığı takdirde- belirli bir süre içinde kamulaştırılması gerektiği, kamulaştırma süresinin uzamasının mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanımı noktasında belirsizliğe yol açacağı kuşkusuzdur. Somut olayda başvuruculara ait taşınmaz 1986 yılında yapılan uygulama imar planıyla kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Buna göre taşınmaz üzerindeki kısıtlamanın 1986 yılından itibaren yaklaşık otuz üç yıldan beri devam ettiği dikkate alınmalıdır. İdare tarafından bu taşınmazın kamulaştırılmasından vazgeçildiği belirtilmiş ise de taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından kaynaklanan kısıtlamaların devam ettiği görülmektedir. Bu kısıtlamaların ise ancak imar planı tadilatı yapılması üzerine taşınmazın kamu hizmeti alanından çıkarılmasıyla ortadan kalkacağı açıktır. Fakat başvurucuların talebine rağmen kamu makamlarının bugüne kadar imar planı değişikliğini yapmadığı açıktır.

50. Dolayısıyla taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrıldığı tarihten bugüne kadar başvurucuların taşınmaz üzerindeki mülkiyet haklarından diledikleri gibi istifade edemedikleri ortadadır. Buna göre taşınmazın kamu hizmeti alanı olarak belirlenmesinden sonra beş yıl gibi bir süre kamulaştırılmaması makul görülebilirse de somut olayda olduğu gibi yaklaşık otuz üç yıldır devam eden kısıtlamanın taşınmaz malikleri yönünden aşırı bir külfete yol açtığı kuşkusuzdur. Başvurucuların imar planı değişikliği talebiyle açtığı davada iptal kararı verildiği ve bu kararın temyiz incelemesi aşamasında olduğu görülmektedir. Bu durumda kısıtlamanın kaldırılmasına ilişkin sürecin devam ettiğini belirtmek gerekir. Kısıtlamanın kaldırılması durumunda kamulaştırma yapılmasına ve bu bağlamda kamulaştırma bedelinin ödenmesine de ihtiyaç kalmayacağı açıktır. Ancak başvurucuların kısıtlamanın bugüne değin yol açtığı zararlarının karşılanması talebi de bulunmaktadır.

51. Yukarıda da değinildiği üzere başvurucuların taşınmazları üzerinde otuz üç yıl boyunca inşaat yasağı gibi kısıtlamalar devam etmiştir. Başvurucular bu taşınmazları diledikleri gibi hukuki işlemlere konu edememiş ve taşınmazın değeriyle ilgili olarak olumsuz bir durumla karşılaşmışlardır. Nitekim başvurucular dava aşamasında şerhin uzun sürmesi nedeniyle zarara uğradıklarını açıkça belirtmişlerdir. Buna göre tazminat istemlerinin yalnızca kamulaştırma bedeli ile sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer bir deyişle başvurucular kısıtlama sebebiyle uğradıkları zararın tazminini talep ettikleri hâlde açtıkları dava derece mahkemelerince kamulaştırma bedeli ödenemeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Hâlbuki kısıtlama suretiyle yapılan müdahalenin ölçülü olabilmesi için başvurucular yönünden anılan kısıtlamaların yol açtığı zararların da tazmin edilmesi gerekir.

52. Sonuç olarak somut olayda kamu makamlarının taşınmazın kamulaştırılması ya da kamulaştırılmaya gerek duyulmaması durumunda imar planı değişikliğiyle taşınmaz üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması hususundaki edilgen tutumlarının, bunun karşılığında herhangi bir tazminat ödenmemesinin başvuruçulara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirtmek gerekir. Bu sebeple başvuruçuların mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvuruçular aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

54. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçunun lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

55. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

56. Buna göre bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, § 55).

57. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin, yargısal makamların veya yasama organının yerine geçerek işlem tesis edemez. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek gerekli işlemlerin tesis edilmesi için kararı ilgili mercilere gönderir (*Mehmet Doğan*, § 56).

58. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal idari eylem ve işlemler, yargısal işlemler veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (*Mehmet Doğan*, § 57).

59. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca kural olarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmedilir (*Mehmet Doğan, § 58*).

60. Buna göre Anayasa Mahkemesince ihlalin tespit edildiği hâllerde yargılamanın yenilenmesinin gerekliliği hususundaki takdir derece mahkemeleri değil ihlalin varlığını tespit eden Anayasa Mahkemesine bırakılmıştır. Derece mahkemeleri ise Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirttiği doğrultuda ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür (*Mehmet Doğan, § 59*).

61. Bu bağlamda derece mahkemesinin öncelikle yapması gereken şey, bir temel hak veya özgürlüğü ihlal ettiği veya idari makamlar tarafından bir temel hak veya özgürlüğe yönelik olarak gerçekleştirilen ihlali gideremediği tespit edilen önceki kararını kaldırmaktır. Derece mahkemesi, kararın kaldırılmasından sonraki aşamada ise Anayasa Mahkemesi kararında tespit edilen ihlalin sonuçlarını gidermek için gereken işlemleri yapmak durumundadır (*Mehmet Doğan, § 60*).

62. Başvurucular, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

63. Somut olayda başvuruculara ait taşınmaz, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucuların açmış olduğu tazminat davasında derece mahkemeleri, İdare tarafından kamulaştırma işleminden vazgeçildiği ve Mahkemenin iptal kararı nedeniyle imar planı tadilatı yapılması gerektiği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Sonuç olarak müdahalenin temeli olan taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması idari bir işlem niteliğindedir. Başvurucuların mülkiyet hakkının idari bir işlem nedeniyle ihlal edildiği anlaşılmaktadır. Ancak somut olayda ihlale yol açan idari eylem ve işleme karşı başvurulabilecek kanun yolu tüketildikten sonra bireysel başvurunun yapıldığı anlaşıldığına göre ilgili mahkemenin yeniden yargılama yoluyla tespit edilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırma imkânı bulunmaktadır.

64. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, ihlal sonucuna uygun olarak tazminata hükmedilmesinden ibarettir. Tazminat miktarının belirlenmesi hususu ise bu konuda uzmanlaşmış derece mahkemelerinin takdirindedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

65. Yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın yetkili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesinin ihlal sonucu açısından yeterli bir giderim sağladığı anlaşıldığından başvurucuların tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

66. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 2.475 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.714,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Zonguldak İdare Mahkemesine (E.2015/362, K.2015/1368) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 2.475 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.714,50 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuru Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/4/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan y.
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL